

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Maahanmuuttajaäitien erityisen tuen tarve kotoutumisessa: Espoolaisten maahanmuuttajaäitien kokemuksia

Chinnigadoo Milla, Korkalainen Ada

2017 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Maahanmuuttajaäitien erityisen tuen tarve kotoutumisessa: Espoolaisten maahanmuuttajaäitien kokemuksia

Chinnigadoo Milla, Korkalainen Ada
Sosionomi
Opinnäytetyö
Joulukuu, 2017

Chinnigadoo Milla, Korkalainen Ada

Maahanmuuttajaäitien erityisen tuen tarve kotoutumisessa: Espoolaisten maahanmuuttajaäitien kokemuksia

Vuosi

2017

Sivumäärä

33

Tämä opinnäytetyö tehtiin yhteistyössä *Elämyksillä osaksi yhteiskuntaa* -hankkeen kanssa. Opinnäytetyön tutkimuskysymys on, mitä erityistä tukea maahanmuuttajaäidit tarvitsevat kotoutumisen tueksi. Opinnäytetyössä selvitetään maahanmuuttajaäitien elämän ja kotoutumisen haasteita Suomessa. Opinnäytetyön teoriaosuudessa käsitellään maahanmuuttajaäitejä ja heidän erityispiirteitään ja elämänhaasteita. Teoriaosuudessa käsitellään myös kotoutumista ja sen eri vaiheita ja osa-alueita. Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Aineistonkeruumenetelmät olivat teemahaastattelut ja havainnointi. Haastattelut tehtiin Entressen kirjastossa ja siihen osallistuneet maahanmuuttajaäidit olivat *Luetaan yhdessä* -ryhmän osallistujia. Tehdyt haastattelut äänitettiin ja litteroitiin, jonka jälkeen litteroitu aineisto purettiin teemoittelun avulla.

Haastatteluista saadut keskeiset tulokset osoittivat, että maahanmuuttajaäidit eivät ole heikon suomen kielen taidon vuoksi pystyneet kotoutumaan täysin suomalaiseen yhteiskuntaan. Maahanmuuttajaäidit tarvitsivat myös enemmän lastenhoidollisia ja vanhemmuutta tukevia palveluita. Johtopäätöksenä maahanmuuttajaäidit tarvitsevat intensiivisempää kielenopetusta kotoutumisen alkuvaiheessa, varsinkin jos heillä on pieniä lapsia. Kehitysehdotuksena tuodaan esille kantaväestön osallistuminen maahanmuuttajien kielenopetukseen ja vapaaehtoistoiminnan hyödyntäminen. Maahanmuuttajaäideille voitaisiin myös suunnata enemmän kohdistettuja kielikursseja, joihin on mahdollista osallistua lasten kanssa.

Chinnigadoo Milla, Korkalainen Ada

Immigrant mothers' need for extra support in the integration process: Immigrant mothers' experiences living in Espoo

Year	2017	Pages	33
------	------	-------	----

This thesis was made in collaboration with "Elämyksillä osaksi yhteiskuntaa" project. The goal of this Bachelor's thesis was to find out what extra support immigrant mothers need in the integration process. The aim was to find out immigrant mothers' challenges in their lives and in the integration process. The theory of this thesis is about immigrant mothers and their special characteristics and their life's challenges. The theory also considers the Finnish integration programme. A qualitative method was applied in this thesis. The material was collected by interviews and observation. Interviews were conducted in the Entresse library. The participants of the interviews were part of the Luetaan yhdessä -group. Interviews were recorded and the recorded material was transcribed. The transcribed material was broken down by themes.

The results indicate that because of poor language skills immigrant mothers have not been able to integrate into Finnish society. It was also found that immigrant mothers need more parental support and help with childcare. In conclusion immigrant mothers need more intensive language education in the early stages of integration. This applies especially if the mother has small children. For improvement, it is suggested that more of the original population gets involved in the language education. This can be done for example by volunteer work. Other improvement would be to direct more languages courses for immigrant mothers where they can bring their children with them.

Keywords: Immigrant mothers, Immigrant women, Integration

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Elo - Elämyksillä osaksi yhteiskuntaa -hanke	6
3	Opinnäytetyön tarkoitus ja tarve.....	8
4	Maahanmuutto.....	8
	4.1 Maahanmuuttajanaiset	9
	4.2 Maahanmuuttajanaisten haasteet	9
	4.3 Vanhemmuuden haasteet	12
5	Kotoutuminen.....	13
	5.1 Kaksisuuntainen kotouttaminen.....	13
	5.2 Kotouttaminen Suomessa	14
	5.3 Kotoutumisprosessi.....	14
	5.4 Kotouttamisen haasteet viranomaisille	16
6	Opinnäytetyön toteuttaminen	17
	6.1 Tutkimusongelma.....	17
	6.2 Laadullinen tutkimus ja tiedonkeruumenetelmät.....	18
	6.3 Aineistonkeruu ja purku.....	19
	6.4 Tulokset.....	20
	6.4.1 Suomi ja suomalaiset -” Finnish people are different kind of friendly”	21
	6.4.2 Arki ja sen haasteet -” The most challenge for me is Finnish language”	21
	6.4.3 Kotoutuminen - ”Minä tarvitsen vain kielen nytten ja sitten on kaikki kunnossa”	23
	6.4.4 Muutostoiveet -” Native speakers speak this stadin slangi”	24
7	Johtopäätökset	25
8	Luotettavuus ja eettisyys.....	27
	Lähteet	29
	Liitteet	31

1 Johdanto

Tähän opinnäytetyöhön lähdetessä meille oli alusta asti selvää, että haluamme käsitellä aiheena maahanmuuttajanaisia. Maahanmuuttajanaiset olivat jo entuudestaan meille kohtalaisen tuttu asiakasryhmä sosiaalialalta, koska meillä oli heistä jo valmiiksi työkokemusta ja maahanmuuttajat ja monikulttuurisuus ylipäättään ovat olleet aiheena koulussa käydyillä kursseilla. Halusimme perehtyä maahanmuuttajanaisten erityispiirteisiin, heidän elämänsä haasteisiin sekä kotoutumisen mahdollisiin ongelmiin. Näihin seikkoihin perehtymisen katsoimme tärkeäksi, koska maahanmuuttajanaisten syrjäytyminen on jo pitkään ollut esillä esimerkiksi valtavirtamedioissa. Emme kuitenkaan halunneet keskittyä ainoastaan syrjäytymisen näkökulmaan, vaan halusimme saada itsellemme kokonaisemman kuvan maahanmuuttajanaisten ongelmista.

Päädymme rajaamaan kohderyhmämme maahanmuuttajaäiteihin, koska halusimme tarkastella erityisesti äitiyden ja perheen vaikutusta maahanmuuttajanaisten elämässä kotoutumisprosessin aikana. Koiemme tärkeäksi kuulla ja nostaa esiin äitien omat kokemukset omista haasteistaan. Meille tuntui luonnolliselta lähteä tutkimaan tätä aihetta laadullisen tutkimusmenetelmän avulla ja meille syntyi jo prosessin alussa ajatus haastatteluista. Mukaan tähän projektiin saimme *Elämyksillä osaksi yhteiskuntaa* -hankkeen, jonka kanssa lähdimme työstämään ideaamme ja heidän kautta pääsimme tekemään yhteistyötä Espoon Entressen kirjastossa toimivan *Luetaan yhdessä* -ryhmän kanssa.

Tämä opinnäytetyö tutustuttaa lukijan ensin teoreettisen viitekehyksen avulla kohderyhmäämme ja aiheeseemme, jonka jälkeen se johdattaa lukijan tutkimuskysymyksemme sekä käyttämiemme tutkimusmenetelmien äärelle. Lopuksi pääsemme saatuihin tutkimustuloksiin ja johtopäätöksiin, jotka osin noudattelivat jo aiemmin esiin tuotuja maahanmuuttajanaisten mahdollisia haasteita, mutta ne kuitenkin antoivat uusia näkökulmia aiheeseen. Halusimme vielä viimeiseksi käsitellä opinnäytetyömme luotettavuutta ja eettisyyttä.

2 Elo - Elämyksillä osaksi yhteiskuntaa -hanke

Elo - Elämyksillä osaksi yhteiskuntaa on Laurea-ammattikorkeakoulun toteuttama hanke yhdessä Suomen Punaisen Ristin ja Espoon kaupungin kanssa sekä yhteistyökumppanina hankkeessa toimii Vantaan kaupunki (Elämyksillä osaksi yhteiskuntaa 2017). Hankkeen mahdollistaa ESR -rahoitus (Räty 2017). Hanke tarjoaa uudenlaisia osallistumismahdollisuuksia maahanmuuttajataustaisille asukkaille niin kirjastoissa, kuin oppilaitoksissakin. Laurea-ammattikorkeakoulun opiskelijat yhdessä vapaaehtoisten toimijoiden kanssa järjestävät suomen kielen taidon opiskelua ja yhteiskuntataitoja tukevia työpajoja. (Räty 2017.)

Elo -hankkeen tavoitteena on osallistaa työvoiman ulkopuolella olevia maahanmuuttajataustaisia henkilöitä yhteiskuntaan sekä edistää heikossa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden työ- ja toimintakykyä (Elämyksillä osaksi yhteiskuntaa 2017). Parantamalla maahanmuuttajien työmarkkina-asemaa voidaan kehittää tehokkaampia ja laadukkaampia palveluprosesseja kohderyhmälle, jonka lisäksi voidaan myös vahvistaa yhteisöllisyyttä ja kansalaisuutta kansalaistoimijalähtöisissä kehittämishankkeissa kaupunkialueilla. Vahvistamalla monialaista ja ammatillista yhteistyötä sekä parantamalla siihen liittyvää osaamista, voidaan kehittää osallisuutta vahvistavia kokonaisvaltaisia palveluita, erityisesti työelämänvalmiuksia. (Räty 2017.)

Hankkeessa hyödynnetään aikaisemmin kehitettyä moniaistinen tila -konseptia. Moniaistisen tilan rakentaminen yhdessä maahanmuuttajien ja kantaväestön kanssa lisää mahdollisuutta edistää kulttuurien kohtaamista. Toiminta myös mahdollistaa maahanmuuttajalle tuoda hänelle turvallisen ympäristön siihen hetkeen. Moniaistisen tilan toimintamalli on läsnä hankkeessa ja sitä pyritään kehittämään sekä viemään menetelmää eteenpäin uudenlaisen yhteistyöverkoston voimin. (Räty 2017.) Uudentyyppisen oppimisympäristön kehittäminen mahdollistaa maahanmuuttajien osallisuuden ja eri toimijoiden yhteisen ja mielekkään toiminnan (Elämyksillä osaksi yhteiskuntaa 2017).

Hankkeessa suuressa roolissa toimii myös Espoon kaupungin Entressen kirjasto. Kirjasto on merkittävä paikka kielen ja kulttuurien kohtaamiselle. Hankkeessa kehitetään uusia tapoja edistää ihmisten keskinäistä vuorovaikutusta kirjaston tiloissa. Samaa mallia on myös mahdollista hyödyntää tulevaisuudessa muissakin julkisissa tiloissa. Entressen kirjasto sekä sen tilat mahdollistavat myös omaehtoisen työskentelyn Aistien -tilassa itse kirjastossa. Pienet ryhmät voivat rakentaa julkisia tiloja, jotka kertovat heidän omasta kulttuuristaan tai taustoistaan. Moniaistinen tila avaa mahdollisuuden uusille sekä vanhoille kirjaston kävijöille esittäytyä ja kerto omasta kulttuuristaan. Kokemus moniaistisessa tilassa tarjoaa myös mahdollisuuden tutustua eri kulttuureihin ja eri taustoista tuleviin henkilöihin. (Elämyksillä osaksi yhteiskuntaa 2017.)

Hankkeen aikana hankkeen toimijat tarjoavat aktiivisesti erilaista toimintaa edistääkseen maahanmuuttajien asemaa työmarkkinoilla. Moniaistisen ja elämyksellisen työmenetelmän lisäksi hanke tarjoaa kohderyhmälleen erilaisia teematyöpajoja esimerkiksi kieli- ja yhteiskuntatietoisuuden pajoja. Hankkeen aikana halutaan myös lisätä kantaväestön keskuuteen tietoisuutta maahanmuuttajista. Vuosien 2017 - 2018 välisenä aikana Elo -hankkeen tavoitteena on järjestää 25 erilaista tapahtumaa, joissa pyritään kiinnittämään huomiota asennekasvatukseen sekä eri taustoista tulevien ihmisten kohtaamiseen. (Elämyksillä osaksi yhteiskuntaa 2017.)

3 Opinnäytetyön tarkoitus ja tarve

Maahanmuuttajanaisten syrjäytyminen on kasvava ongelma ja heidän työttömyys- ja ulkopuolisuusriskit verrattuna kantaväestöön ovat moninkertaiset. Varsinkin perheellisillä maahanmuuttajanaisilla on hälyttävän suuri syrjäytymisvaara ja tutkimuksen mukaan perusopetusta saaneista nuorista avo- tai aviovaimoista ja yksinhuoltajista syrjäytyneitä on 57 prosenttia. Eikä tässä luvussa ole mukana alle 7-vuotiaiden lasten äidit. (Syrjäytyminen 2016.) Käsitteenä syrjäytyminen on tutkijasta ja aiheyhteydestä riippuvainen. Syrjäytymisellä kuvataan usein henkilön tai perheen taloudellisia ja sosiaalisia ongelmia, joista eroon pääseminen on haasteellista. Syrjäytymiseen liittyy myös yhteiskunnasta eristäytyminen. (Pienituloisuuden, köyhyyden ja syrjäytymisen mittareista 2011.)

Lähdimme yhteistyöhön Elo -hankkeen kanssa näiden seikkojen takia. Hankkeen tarkoituksena on kehittää kotoutumisen työmuotoja maahanmuuttajille, jotka eivät ole kotouttamispalveluiden piirissä. Yhteistyömme pohjautuu sille näkökulmalle, mitä tietoa ja mielipiteitä maahanmuuttajaäideillä on kotoutumisesta Suomessa. Tätä kautta haluamme löytää vastauksen tutkimusongelmaamme, jonka esittelemme myöhemmässä luvussa. Haluamme tutkia maahanmuuttajaäitien kotoutumisen haasteita ja erityisesti tuoda heidän omat näkökulmansa tästä esiin. Sitä kautta voimme löytää mahdollisia kehittämistarpeita palveluille ja jakaa tietoa Elo -hankkeelle, joka voi käytännössä kehittää, edistää ja toteuttaa maahanmuuttajille suunnattuja palveluita.

4 Maahanmuutto

Suomen maahanmuuttajien väestöosuus on ollut varsin pieni verrattuna muihin Euroopan maihin. Maahanmuuttajaväestön kasvu on kuitenkin ollut nousussa Suomessa 1990 -luvulta alkaen. (Kananoja, Lähteinen & Marjamäki 2017, 323.) Vuoden 2016 lopussa ulkomaalaisväestön osuus Suomessa oli 6,6 prosenttia (Maahanmuuttajat väestössä. 2017) Ulkomaalaistaustaisella tarkoitetaan henkilöä, jonka molemmat vanhemmat tai toinen vanhemmista on syntynyt ulkomailla. (Kananoja, Lähteinen & Marjamäki 2017, 323.) Maahanmuuttaja taas on ulkomaan kansalainen, joka on muuttanut Suomeen ja hänellä on aikomuksena asua maassa pidempään. Maahanmuuttajaksi voidaan kutsua myös henkilöitä, jotka ovat syntyneet Suomessa, mutta jonka toinen vanhempi tai molemmat vanhemmat ovat muuttaneet Suomeen muualta (Maahanmuuttajat 2017.) Maahanmuuttajat ovat moninainen joukko eri lähtökohdista tulevia ihmisiä, joiden yhdistäväksi tekijäksi voidaan nimetä vain muutto Suomeen. Yleisimmät perusteet muutolle ovat olleet työ, opiskelu tai perhesyyt. (Kananoja ym. 2017, 324) Suomessa ulkomaan kansalaisia on eniten Virosta ja Venäjältä (Maahanmuuttajien määrät 2014).

Suomi on vastaanottanut kiintiöpakolaisia 1970 -luvulta asti ja alkuun heitä saapui vain pakolaiskiintiön perusteella. Nykyisin kuitenkin valtaosa pakolaisista saapuu Suomeen oma-aloitteisesti turvapaikanhakijoina. Turvapaikanhakijoiden määrä on vaihdellut vuosittain noin 1 500 ja 6 000 hakijan välillä. Kiintiöpakolaisten osuus vuodesta 2001 on ollut 750 henkilöä vuodessa, mutta vuonna 2014 sekä 2015 kiintiötä nostettiin 1 050 henkilöön. Pakolaiskiintiön määrää suurennettiin Syyrian kriisitilanteen vuoksi. Vuonna 2015 pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden määrä kasvoi voimakkaasti koko Euroopassa. Lähi-idän ja Afrikan alueiden sota- ja kriisitilanteiden vuoksi kymmenet miljoonat ihmiset ovat joutuneet pakenemaan kotimaistaan. Suomi vastaanotti vuoden 2015 loppuun mennessä arviolta yli 30 000 turvapaikanhakijaa. Turvapaikanhakijoiden voimakas kasvu näkyy koko Euroopassa, jonka vuoksi tarvitaan laajempaa kansainvälistä yhteistyötä Euroopan maiden välille. (Kananaja ym. 2017, 324.)

4.1 Maahanmuuttajanaiset

Suomessa 1990-luvun puolivälissä maahanmuuttajaväestöstä suurin osa oli vielä miehiä ja monet aiemmat tutkimukset ovat pohjautuneet vain yleiselle näkökulmalle maahanmuuttajista tai vain miesmaahanmuuttajien kokemuksiin. Miesten mukana kuitenkin muutti myös huomattavia määriä naisia ja vuosien saatossa perheenyhdistämisten ja avioliittojen vuoksi naisten määrä on kasvanut kovaa vauhtia. (Martikainen & Tiilikainen 2007, 15.) Vuonna 2016 Suomen kansalaisuuden saaneista pieni enemmistö oli naisia (Tilastokeskus 2017). Maahanmuuttajanaisten kotoutuminen, muuttosyyt ja uuden elämän aloittaminen usein kulkevat eri tietä miehiin verrattuna ja sukupuoli on vaikuttava tekijä sopeutumisprosessissa. Naisten kohdalla kotoutumiseen voivat vaikuttaa myös perhe ja lapset sekä kotouttamista voidaan tarkastella esimerkiksi yksilöin tai perheen näkökulmasta, jolloin kotoutumisen tutkiminen ei välttämättä ole niin yksinkertaista. (Martikainen ym. 2007, 16.) Kotoutumista ja sen haasteita tarkastellaan tarkemmin myöhemmissä luvuissa.

Vuonna 2011 Suomessa asui noin 102 000 työkäistä maahanmuuttajanaista ja heistä suurin osa oli korkeasti koulutettuja. Tarkkaa lukua kotimaassaan korkeakoulutautuneista naisista tai Suomessa tutkintonsa rinnastaneista maahanmuuttajanaisista ei ole mahdollista saada, mutta heitä on arvioitu olevan noin 25 000. Näiden naisten ammattitaitoa ja työkokemusta tulisi hyödyntää nykyistä paremmin suomalaisilla työmarkkinoilla. Maahanmuuttajanaisten työttömyysaste on suomalaisiin naisiin verrattuna kolme kertaa korkeampi, luku on vielä suurempi korkeakoulutettujen naisten osalta. (Alitolppa-Niitamo ym. 2013, 177.)

4.2 Maahanmuuttajanaisten haasteet

Tarkasteltaessa naisten syrjäytymistä uuden maan yhteiskunnasta Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarjan (Martikainen ym. 2007) mukaan kansainväliset tutkimukset ovat osoittaneet,

että naiset ovat sukupuolensa takia riskialttiimmassa asemassa sopeutumisprosessissa kuin miehet. Tässä yhteydessä riskialttiimmalla asemalla tarkoitetaan sitä, että naisilla on sukupuolensa takia heikkomat mahdollisuudet sopeutua ja kotoutua uuteen kotimaahansa. Samassa julkaisussa kuitenkin kehoitetaan suhtautumaan tähän tietoon varauksella. Tärkeämpää on painottaa tilannekohtaisuutta, naisen henkilökohtaisia voimavaroja ja omaa toimijuutta. Yleinen ennakkokäsitys maahanmuuttajanaisten ja oletukset heidän mahdollisista ongelmistaan ja heikkouksistaan usein asettaa heidät jo lähtökohtaisesti uhrin asemaan, varsinkin pakolaisnaisille voi käydä helposti näin.

Maahanmuuttajanaisten syrjäytyminen vaikuttaisi olevan laajasti tiedetty ilmiö, mutta aiheeseen perehtyessä siitä löytyy heikosti faktatietoa. Ongelma on kuitenkin olemassa. Suomen Yle uutiset (2009) uutisoi, että lastenhoidon vuoksi naiset eivät pysty osallistumaan kotoutuskursseille yhtä helposti kuin miehet. Maahanmuuttajaäitien pitäisi päästä arkiaskareiden ohella myös osallistumaan kotouttamisohjelmaan. Tämän vuoksi maahanmuuttajaäidit tarvitsevatkin erityistä huomiota kotouttamisessa ja heidän tarpeensa äiteinä tulisi ottaa huomioon. EU ja YK ovat myös heränneet tähän ongelmaan ja on huomattu, että maahanmuuttajanaiset voivat joutua syrjinnän kohteeksi heidän sukupuolensa sekä maahanmuuttajataustansa takia. Heidän riskinsä syrjäytyä on siis tavallista suurempi, eivätkä valtaväestö tai viranomaiset välttämättä edes tunnista heidän erityistarpeitaan. (Sipilä 2010.)

Patriarkaalista kulttuureista tulevat maahanmuuttajanaiset ovat usein alemmassa asemassa kuin miehet. Näistä kulttuureista tulevat naiset ovat jo kotimaassaan olleet työttömiä sekä jäävät suurella todennäköisyydellä työttömiksi uudessa maassakin. EU:n parlamentissa ongelman ratkaisuksi esitettiin koulutus. Uuden kielen oppiminen avaa ovet kouluttautumismahdollisuuksille ja työllistymiselle. Kun maahanmuuttajanaiset eivät poistu kodistaan tai sen lähettyviltä, niin heidän kielitaitonsakin jää heikoksi. Tällöin heidän vaikutusmahdollisuutensa heikkenevät ja Euroopan tasa-arvoinstituutin EIGE:n mukaan heitä voi uhata köyhyys. (Sipilä 2010.) On siis kyse yksinkertaisesta syy-seuraus -suhteesta, jonka alkupiste on maahanmuuttajanaisten heikentyneissä osallistumismahdollisuuksissa.

Puhuttaessa suomalaisten keskuudessa ydinperheestä, siihen usein sisältyy kaksi vanhempaa ja lapset. Maahanmuuttajaperheiden kohdalla käsitys ydinperheestä voi olla täysin erilainen. Perhesuhteet voivat olla hyvinkin monimuotoisia ja perheet voivat vaihdella suurperheistä jopa moniavioisuuteen. Perheet ovat voineet myös hajota pakolaisuuden takia. Maahanmuutto aiheuttaakin usein perheen sisällä muutoksia, mutta niiden suuruus riippuu siitä, kuinka suuria eroja lähtö- ja kohdemaiden välillä on. Perheenjäsenten, sukupuolten ja sukupolvien väliset roolit voivat joutua uudelleenjärjestellyiksi. Esimerkiksi naisen ja miehen asemat, nuorten nopeampi sopeutuminen ja uudet työ- ja koulutusmahdollisuudet voivat aiheuttaa konflikteja perheen sisällä. Toisaalta patriarkaalista maista tuleville naisille laajemmat mahdollisuudet

koulutukseen ja työhön tarjoavat mahdollisuuksia itsenäisempään elämään. (Martikainen ym. 2007.) Mikäli aviomies ei tue puolisonsa osallistumista kotoutumista edistäviin opintoihin ja muihin palveluihin, on vaarana, että maahanmuuttajanainen syrjäytyy suomalaisesta yhteiskunnasta. Erityisessä vaarassa ovat etenkin ne naiset, jotka ovat muuttaneet Suomeen koulutautumattomina. (Mäkisalo-Ropponen 2012, 24.)

Maahanmuuttajanaiset kohtaavat usein enemmän lähisuhdeväkivaltaa kuin kantaväestön naiset. Tämä ilmiö on nähtävissä turvakodeissa, sillä turvakotien asiakkaat koostuvat pääsääntöisesti enemmän maahanmuuttajanaisista kuin kantaväestön naisista. On huomioitava, että maahanmuuttajanaisilla on lisäksi usein heikommat verkostot ympärillä kuin kantaväestön naisilla. Huonon kielitaidon vuoksi naisten kaltoinkohtelu voi jäädä usein viranomaisilta huomaamatta. Lähisuhdeväkivaltaan puuttumista hankaloittaa kielimuurin lisäksi se, että koettua väkivaltaa ja sen uhkaa saatetaan salata viranomaisilta. (Mäkisalo-Ropponen 2012, 24-25.) Väkivaltaa lähisuhteissaan kokeneet maahanmuuttajanaiset altistuvat helpommin myös syrjäytymiselle. Kielivaikeudet, työttömyys, rasismi, eristäytyneisyys ja pelkästään maahanmuuttajastatus asettaa naiset heikompaan asemaan kantaväestön naisiin verrattuna. (Das Dasgupta 1998, 56.)

Oman työkokemuksemme pohjalta pohdimme, kuinka asiointitulkin läsnäolo vaikuttaa asiakastilanteisiin. Maahanmuuttajatyössä viranomaiset ja työntekijät käyttävät ammattitulkkeja asiakastapaamisissa. Jo itsessään Suomen kotoutumista edistävässä laissa (1386/2010) viidennen pykälän mukaan jokaisen viranomaisen on huolehdittava asian tulkitsemisesta tai kääntämisestä, jos viranomaisella ja maahanmuuttajalla ei ole yhteistä kieltä. Mielestämme on myös syytä pohtia sitä, kuinka paljon tulkin läsnäolo vaikuttaa asiakkaiden tapaan tuoda asioita esille. Asiakas esimerkiksi voi yrittää piiloviestiä väkivaltaisista kokemuksistaan, mutta tulkin kääntäessä asiakkaan puhetta, voi piiloviesti tippua pois. On kuitenkin huomioitava, että tulkillä ei ole velvollisuutta tai välttämättä edes koulutusta tunnistaa ja puuttua asiakkaan ongelmiin tai edes kommentoida asiakkaan tilannetta, vaikka huoli heräisi. Asiakastilanteissa tulkin läsnäolo voi myös luoda korkean kynnyksen puhua omista ongelmista. Tilanteessa, jossa tulkki on saman kulttuurin edustaja, mutta eri sukupuolta asiakkaan kanssa, voi asetelma hankaloittaa viranomaisen ja asiakkaan vuorovaikutusta. Maahanmuuttajat itsekin toivat näitä asioita esille vuonna 2013 tehdyssä opinnäytetyössä (Ritoranta, 33-35), missä maahanmuuttajia oli haastateltu tulkkien käyttämisestä ja sen käytön tuomista haasteista. Tulkkaustilanteeseen vaikuttaa esimerkiksi tulkin persoonallisuus ja se, kuinka paljon saman tulkin kanssa on tehty töitä. Maahanmuuttajat kokivat luottamuksellisen ilmapiirin luomisen keskustelutilanteeseen tärkeäksi ja useamman henkilön läsnäolo tilanteessa vaikeuttaa sitä. Osa haastateluista maahanmuuttajista kokivat tulkin juuri tällaisena ”ylimääräisenä” tai ”ulkopuolisena” henkilönä. Tulkin läsnäolo häiritsi tilanteen luontevuutta, eivätkä he pystyneet kertomaan omista asioistaan.

4.3 Vanhemmuuden haasteet

Maahanmuuttajanaisia tutkiessa ja aiheeseen perehtyessä törmää väistämättäkin jatkuvasti äitiyden ja perheen tematiikkaan. Koimme siis tarpeelliseksi tarkastella maahanmuuttajanaisia äitiyden näkökulmasta opinnäytetyössämme. Aiemmin mainitut perheenyhdistämiset ja avioliitot voivat olla syitä sille, miksi maahanmuuttajanaisiin yhdistetään usein äitiys ja perhe. Väestöntutkimuslaitos (2007) tuo kuitenkin esille myös sen, että maahanmuuttajanaiset ovat keskimääräisesti nuorempia kuin suomalaiset naiset, joten he ovat hedelmällisempiä. Tietenkin myös kulttuurilliset vaikutteet ovat merkittäviä tekijöitä, kun tarkastellaan lasten lukumäärää.

Monet Suomeen tulleista maahanmuuttajista tulevat kulttuureista, joissa suku ja muu yhteisö ovat olennainen osa lapsen kasvatusta. Monien maiden yhteisöissä, joissa terveydenhuollonpalvelut ovat vaikeasti saatavilla, on tapana, että suvun naiset opettavat uutta äiti huolehtimaan vauvasta. Maahanmuuton myötä äidit jäävät usein yksin ilman perheen ja suvun tuki- ja verkostoa. Tämän vuoksi olisi tärkeää, että sosiaali- ja terveyspalveluissa arvioitaisiin tarkasti sitä, kuinka vahva sosiaalinen verkosto vanhemmilla on ympärillään ja ovatko äidit yksinäisiä. Jos vanhemmilla on vahva ja hyvä tukiverkosto, niin voidaan olettaa, että myös tukiverkosto auttaa vanhempia lapsen hoidossa. Sosiaalisen tuen puute vanhemmuudessa koskee erityisesti maahanmuuttajaäitejä, sillä lasten hoidossa ensisijainen vastuu on äidillä. Sosiaalisen tuen puute, yksinäisyys ja eristäytyneisyys altistavat maahanmuuttajaäidit synnytyksen jälkeiselle masennukselle. (Alitolppa-Niitamo, Fågel, & Säävälä 2013, 85-86.)

Lapsen saaminen on onnellinen tapahtuma, joka tuo mukanaan paljon suuria muutoksia ja stressiä. Maahanmuuttajien mielestä suomalainen tapa kasvattaa lapsia voi olla hyvinkin erilainen kuin heidän lähtömaassaan, joka saattaa aiheuttaa hämmennystä maahanmuuttajavanhemmissa. Kotoutumisvaiheessa olevat vanhemmat joutuvat miettimään suhdettaan kotimaahansa ja nykyiseen asuinmaahan ja heidän täytyy pohtia, mitä he haluavat lapsellensa opettaa kotimaastaan kulttuuriperintönä. Lapsen saaminen asettaa vanhemmat myös uuteen rooliin yhteiskunnassa, jolloin heistä tulee neuvolan asiakkaita ja päiväkotijärjestelmän käyttäjiä. Oikeiden palveluiden löytäminen ja niiden toiminnan ja tavoitteiden ymmärtäminen saattaa tuntu aluksi vaikealta. Maahanmuuttajaperheissä vanhempien heikko kielitaito on myös haaste vanhemmuudelle, joten heidän on vaikea saada apua arjen hallintaan. Kotoutumisvaiheessa olevien vanhempien voimavarat määrittelevät hyvin vahvasti sen, miten arjen vaikeuksista päästään yli. (Alitolppa-Niitamo ym. 2013, 85-86, 100.)

5 Kotoutuminen

Tässä luvussa käsittelemme maahanmuuttajien kotoutumista eli integroitumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Käsitteet *kotoutuminen* ja *kotouttaminen* ovat otettu käyttöön Suomessa 1990-luvun lopulla. Niitä käytettiin vuonna 1999 ensimmäisessä kotouttamiseen liittyvässä laissa. (Rasilainen 2016, 19.) Kotoutuminen ja kotouttaminen ovat käsitteinä hyvä osata erottaa toisistaan. Kotoutumisella tarkoitetaan maahanmuuttajan läpi käymää tapahtumaprosessia, jonka aikana maahanmuuttaja tulee osaksi uutta yhteiskuntaa. Kotouttamisella taas tarkoitetaan toimintaa, jota viranomaiset tarjoavat tukeakseen maahanmuuttajan kotoutumisprosessia. (Keskeiset käsitteet 2017.) Maahanmuuttajan kotoutumista voidaan myös kutsua integraatioksi tai yksinkertaisemmin uuteen kotimaahan asettumiseksi. Integraatioon eli kotoutumiseen liittyy uusien tapojen, normien ja toimintamallien omaksumista. Samalla kun maahanmuuttaja kotoutuu uuteen maahan, niin vastaanottajamaa ja sen asukkaat sopeutuvat maahanmuuton myötä monimuotoisempaan ja uudenaikaiseen yhteiskuntaan. (Rasilainen 2016, 19.)

5.1 Kaksisuuntainen kotouttaminen

Kotoutuminen on pitkä kaksisuuntainen prosessi, joka haastaa niin kotoutujan, kuin yhteiskunnan. Maahanmuuttajan kotoutuminen uuteen yhteiskuntaan on tapahtumaketju, jonka aikana maahan muuttanut henkilö omaa tietoja, taitoja ja toimintatapoja sekä luo uusia sosiaalisia verkostoja. Näiden avulla maahan muuttaneiden on tarkoitus tulla osaksi uutta ympäröivää yhteiskuntaa. Onnistunutta kotouttamista kuvataan siten, että viranomaiset, poliittiset päättäjät sekä valtaväestö luovat maahanmuuttajille edellytykset toimia tasa-arvoisesti uudessa yhteiskunnassa. Onnistuneen kotouttamisen perustana pidetään sitä, että maahanmuuttaja voi harjoittaa aktiivisesti omaa kulttuuriaan uudessa elinympäristössä, yhteiskunnan lain puitteissa. Kotoutuneen muuttajan odotetaan osallistuvan työelämään ja muuhun kansalais-toimintaan, osaavan paikallista kieltä sekä omaavan ystävyys-suhteita kantaväestön edustajien kanssa. Maahanmuuttajan omien kulttuuritaustojen arvostaminen on myös todettu olevan merkittävä tekijä onnistuneessa kotoutumisprosessissa. (Alitolppa-Niitamo ym. 2013, 7.)

Kotoutuminen on rakenteellisena, kulttuurisena, poliittisena, sosiaalisena sekä samaistumisenä ilmenevää toimintaa. Rakenteellinen kotouttaminen tarkoittaa sitä, että kotoutuja on koulujärjestelmän, työmarkkinoiden ja muiden yhteiskunnan palveluiden ja rakenteiden piirissä. On täysin normaalia, että maahanmuuttajat integroituvat eri osa-alueilla eri aikaisesti tai että jonkun osa-alueen integraation puute voi näkyä myös muissa maahanmuuttajan elämän osa-alueissa negatiivisesti. Maahanmuuttaja voi olla sosiaalisella osa-alueella integroitu, mutta työtön. Työllistyminen on yksi onnistuneen kotoutumisen tavoitteista. Työtön ei välttämättä pääse osaksi yhteiskuntaa, jolloin samaistuminen uuden yhteiskunnan toimijoihin kärsii ja työtön voi kokea syrjäytyneisyyttä. (Rasilainen 2016, 19 - 20.)

5.2 Kotouttaminen Suomessa

Kotouttamistyötä Suomessa määrittelee laki. Kotoutumista edistävän (30.12.2010/1386) lain tarkoitus on tukea ja edistää kotouttamistyötä sekä maahanmuuttajan mahdollisuutta osallistua aktiivisesti suomalaisen yhteiskunnan toimintaan. Vuonna 2011 Suomessa voimaan astuneessa kotouttamislain (1386/2011) kotouttamista määritellään seuraavasti: ”*kotouttaminen on monialaista edistämistä ja tukemista viranomaisten ja muiden tahojen toimenpiteillä ja palveluilla*”. Suomessa vastuu maahanmuuttajien kotouttamisesta on pääsääntöisesti kunnilla ja Työ- ja elinkeinotoimistolla. Viranomaisten on tehtävä tiivistä ammatillista yhteistyötä eri oppilaitosten sekä kolmannen sektorin toimijoiden kanssa, jotta voidaan taata laadukkaampia palveluita maahanmuuttajille. Laissa painotetaan myös maahantulijan omaa vastuuta ja aktiivista osallistumista kotoutumisprosessiin. (Rasilainen 2016, 20). Laki pyrkii myös edistämään tasa-arvoisuutta, yhdenvertaisuutta ja myönteistä vuorovaikutusta eri väestöryhmien kesken. Suomen lainsäädännön rinnalla meitä velvoittaa kansainväliset sopimukset otta- maan vastaan kansainvälistä suojelua tarvitsevia turvapaikanhakijoita. Näihin sopimuksiin lu- keutuu muun muassa Geneven pakolaissopimus, lasten oikeuksien sopimus, kidutuksen vastai- nen yleissopimus ja Euroopan ihmisoikeussopimus. (Kananoja ym. 2017, 324.)

Suomessa jokaisella kunnalla on kokonaisvastuu tuottaa kotouttamistoimintaa sekä yksilöille että perheille (Kananoja ym. 2017, 324). Kunnissa maahanmuuttajaperheitä tuetaan varhais- kasvatuksen, koulutuksen sekä sosiaali- ja terveyspalveluiden avulla. Kotoutumista edistävän toiminnan keskeisessä roolissa ovat aikuisten työllistymisen edistäminen sekä suomen kielen opetus. (Mäkisalo-Ropponen 2012, 45.) Kotouttamispalveluiden aiheuttamat kustannukset kunnille korvaa valtio kotouttamislain mukaisesti (Kananoja ym. 2017, 324).

Maahanmuuttajaperheiden kotouttamisessa on tärkeää huomioida se, että tukea tarjotaan koko perheelle. Vanhempien, erityisesti äitien, onnistuneella kotoutumisella voidaan taata koko perheen onnistunut kotoutuminen. Erityisesti lasten kanssa kotona olevat äidit sekä Suo- meen puolisoiksi saapuneet naiset jäävät helposti palveluiden ulkopuolelle, mikä taas vai- keuttaa myös lasten sopeutumista osaksi ympäröivää yhteiskuntaa. (Mäkisalo-Ropponen 2012, 45.)

5.3 Kotoutumisprosessi

Kotoutuminen on moniulotteinen tapahtumaketju. Kotoutumisprosessin aikana maahanmuut- tajan hyvinvointiin vaikuttaa merkittävästi se, kuinka hyvin hän oppii ajan myötä löytää itsel- lensä tasapainon kahden kulttuuriin välissä. On huomioitavaa, että kotoutumisen alkuvaihe saattaa kestää jopa useamman vuoden ajan. Kotoutumisprosessin alkuvaiheessa maahanmuut- tajilla esiintyy hyvinkin samankaltaisia piirteitä. He ovat yleensä hyvin motivoituneita sopeu- tumaan uuteen yhteiskuntaan ja kiinnostuneita uuden asuinmaan toimintatavoista ja kielestä.

Ensimmäisen vaiheen jälkeen yksilöissä on nähtävissä voimavarojen heikentymistä. Tuolloin yksilö taistelee kahden kulttuurin välissä, joka aiheuttaa paljon stressiä ja vieraantumisen tunnetta. Yksilö kohtaa kulttuurien törmäyksen, joka saa maahanmuuttajan punnitsemaan sitä, kuinka paljon hän haluaa säilyttää omaa kulttuuriaan ja kuinka paljon sulautua uuden asuinmaansa yhteiskuntaan. Onnistuneeksi kotoutumiseksi voidaan kutsua sellaista prosessia, jonka jälkeen yksilö on sopeutunut uuteen yhteiskuntaan, mutta on myös pystynyt säilyttämään oman kulttuuri-identiteettinsä toimiessaan uudessa yhteiskunnassa. Tämä edellyttää paljon myös yhteiskunnalta johon pyritään kotoutumaan, sillä kantaväestön on annettavaa tilaa maahanmuuttajalle harjoittaa tämän omaa kulttuuriaan. (Alitolppa-Niitamo ym. 2013, 64 - 66.)

Kotoutumisprosessit voivat olla hyvin eritahtisia. Eritahtisuuden lisäksi niissä on myös hyvin erilaisia vaiheita. Lapsiperheiden kotoutumisprosessissa esiintyy paljon erilaisia avuntarpeita, joita taas maahan yksin tulleilla aikuisilla ei esiinny. Ihmiset tarvitsevat aikaa sopeutua uuteen ympäristöön ja perheiden sisäiset ja erilaiset sopeutumisprosessit voivat aiheuttaa ristiriitoja myös perheen sisällä. Joskus tällaiset ristiriidat voivat olla sosiaalityön kohteena ja muodostua esimerkiksi lastensuojelun ongelmiksi. Tällaisissa tilanteissa vanhemmuuden tukeminen ja neuvon tarjoaminen suomalaisesta yhteiskunnasta on ensisijaisen tärkeää. Perheen ristiriitainen muutosprosessi ei välttämättä viittaa vanhempien kyvyttömyyteen tai haluttomuuteen huolehtia lapsista, vaan monet tarvitsevat neuvontaa ja tukea vanhemmuuteen. Sosiaalialan ammattilaisen on kuitenkin erotettava, jos perheessä esiintyy vakavia ongelmia, kuten lapsen kaltoinkohtelua. (Alitolppa-Niitamo ym. 2013, 159.)

Kotoutumisprosessi alkaa aina alkukartoituksella, jonka kunta yhdessä TE-toimisto kanssa käynnistävät maahanmuuttajalle. Alkukartoitus tulee käynnistää kahden kuukauden kuluessa asiakuuden alkamisesta tai alkukartoitusta koskevasta pyynnöstä. Alkukartoituksessa viranomaisen ohjaa maahanmuuttajan tarvittaviin palveluihin ja kartoituksen perusteella arvioidaan tarve mahdolliselle kotouttamissuunnitelmalle. (Laki kotoutumisen edistämisestä 10:21.) Kotoutumista edistävässä laissa (30.12.2010/1386) alkukartoitukseen kuuluu alkuhaastattelu, jossa selvitetään mm. asiakkaan terveydentila, luku- ja kirjoitustaito, kielitaidot, opiskeluvalmiudet, aiempi koulutus ja työkokemus sekä omat toiveet tulevaisuuden suhteen. Alkukartoituksessa otetaan myös huomioon asiakkaan toiveet palveluiden tarpeesta. (Maahanmuuttajat ja monikulttuurisuus 2016.)

Kotoutumissuunnitelma on maahanmuuttajan yksilöllinen suunnitelma toimenpiteistä ja palveluista, joiden tarkoituksena on tukea maahanmuuttajan kotoutumista. Jokaisella maahanmuuttajalla on oikeus kotoutumissuunnitelmaan, jos hän on työtön ja rekisteröitynyt työttömäksi työnhakijaksi TE-toimistoon tai jos hän saa tilapäistä toimeentulotukea. Kotoutumis-

suunnitelma voidaan laatia maahanmuuttajalle myös, jos alkukartoituksessa katsotaan tarpeelliseksi suunnitelman laatiminen kotoutumisen edistämiseksi. (Laki kotoutumisen edistämisestä 12:1.) Ensimmäinen kotoutumissuunnitelma tulisi laatia viimeistään kolmen vuoden kuluessa ensimmäisestä oleskeluluvan myöntämisestä sekä ensimmäinen suunnitelma laaditaan aina enintään yhdeksi vuodeksi. Kokonaisuudessaan kotoutumissuunnitelman kesto määräytyy hyvin yksilöllisesti henkilön omien tavoitteiden, työ- ja koulutushistorian sekä hänelle suunniteltujen toimenpiteiden perusteella. Kotoutumissuunnitelman enimmäisaika on kolme vuotta ensimmäisen kotoutumissuunnitelman allekirjoittamisesta, mutta mahdollisten erityistoimenpiteiden vuoksi sitä voidaan jatkaa enintään kahdella vuodella. (Laki kotoutumisen edistämisestä 12:4 & 5.) TE-toimisto ja kunta laativat kotoutumissuunnitelman yhdessä maahanmuuttajan kanssa. Kunta tai TE-toimisto ovat velvollisia käynnistämään suunnitelman laatimisen viimeistään kahden viikon kuluessa siitä, kun asiakkaalle on tehty alkukartoitus. TE-toimisto sopii suunnitelmassa maahanmuuttajan koulutuksesta, työhausta ja niitä tukevista toimenpiteistä, kun taas kunta sopii suunnitelmassa asiakkaan kanssa kotoutumista ja työllistymistä edistävästä kunnan palveluista ja toimenpiteistä. (Laki kotoutumisen edistämisestä 13:1 & 14:1.)

Yksilöllisten kotoutumissuunnitelmien lisäksi lapsiperheille voidaan laatia oma suunnitelma, jos perheen kokonaistilanne vaatii sitä. Suunnitelmassa tulee kiinnittää erityistä huomiota lapsen tai nuoren kehityksen tukemiseen ja vanhemmuutta tukevien palveluiden tarjoaminen on myös tärkeää. (Laki kotoutumisen edistämisestä 16.) Kotoutumissuunnitelma velvoittaa viranomaisia tarjoamaan aktiivisesti maahanmuuttajalle tarvitsemiaan kotoutumista edistäviä palveluita ja sopimus velvoittaa maahanmuuttajaa noudattamaan suunnitelmaa, erityisesti suomen tai ruotsin kielen opiskelua sekä muiden suunniteltujen toimenpiteiden ja palveluiden käyttämistä. Kunnan ja TE-toimiston on seurattava suunnitelman toteutumista vähintään keran vuodessa. (Laki kotoutumisen edistämisestä 17:1.)

5.4 Kotouttamisen haasteet viranomaisille

Kotouttamistyössä tarvitaan erityisiä valmiuksia työskennellä maahanmuuttajien kanssa, jotta voidaan saavuttaa kotouttamistyön tavoitteet. Monikulttuurinen asiakastyö on usein oppimisprosessi niin työntekijälle kuin asiakkaallekin. Oppimisprosessiin kuuluu erilaisia tunnereaktioita sekä stressiä, etenkin alkuvaiheen uudenaikaisissa epävarmoissa tilanteissa. Asiakastilanteet edellyttävät monenlaisten asioiden selvittämistä sekä kielivaikeudet ja kulttuuriset erot tuovat omat haasteensa asiakastilanteisiin, joten usein maahanmuuttajien kanssa tehtävä työ on hyvin aikaa vievää. (Kananoja ym. 2017, 326.)

Maahanmuuttajatyössä on tärkeää saada kokonaisarvio ihmisen tilanteesta. Kulttuuriset erot ja oletetuista eroista johtuvat erilaiset virheelliset palvelutarpeen arvioinnit vaikeuttavat soveltuviin palveluihin ohjaamista. Virhearvioinnit voivat johtaa aiheettomiin asiakkuuksiin tai

turhan mittaviin toimenpiteisiin. Toisaalta myös avun saaminen voi viivästyä tai jäädä kokonaan uupumaan, jos asiakkaan tilanne nähdäänkin vain luonnollisena osana asiakkaan erilaista kulttuuria. (Kananoja ym. 2017, 327.)

Maahanmuuttajien näkökulmasta kielimuuri ja yhteiskunnalliset sekä kulttuuriset erot vaikeuttavat usein asiointia ja ymmärrettävän tiedon saantia suomalaisessa yhteiskunnassa. Viranomaisyhteistyön hajanaisuus palveluissa aiheuttaa haasteita maahanmuuttajille, kun taas kasvava pakolaisten määrä lisää haasteita kotouttamistyölle. Pakolaisuuteen liittyä paljon moninaisia hyvinvointiriskejä. Maahanmuuton muutosprosessi tulisi ymmärtää yksilön, perheen ja yhteisön näkökulmasta. Muutto erilaisesta yhteiskunnallisesta ja kulttuurisesta ympäristöstä toiseen ovat suuri muutos yksilölle sekä perheelle. Pakolaisten tilanteissa muuttoprosessit voivat olla hyvin dramaattisia, sillä muutto toiseen maahan ei yleensä ole suunniteltu vaan kotimaassa olevan kriisi- tai konfliktitilanteen vuoksi välttämätön. Monilla maahan saapuvilla on takanaan rankkoja kokemuksia liittyen sotaan, perheen hajoamiseen tai perheenjäsenten menetyksiin. Läheisten ihmisten menetyksen lisäksi pakolaiset ovat useimmiten menettäneet kotinsa, toimeentulonsa, sosiaalisen asemansa ja kohdanneet tai nähneet ihmiskauppaa. Käytännössä usean maahanmuuttajan on rakennettava elämä täysin uudelta pohjalta. Etenkin pakolaisten kanssa tehtävässä maahanmuuttajatyössä on tärkeää tarjota, mutta myös osata kartoittaa ja huomioida ihmisellä jo olevat voimavarat. (Kananoja ym. 2017, 326 - 327.)

Maahanmuuttajanaisten kotoutumisprosessiin negatiivisesti vaikuttavana tekijänä pidetään lähisuhdeväkivaltaa. Yhteisen kielen puuttuessa viranomaiset harvoin tunnistavat näitä kotoutumista häiritseviä tekijöitä. Tämän vuoksi ELY -keskus yhdessä kuntien viranomaisten kanssa pyrkivät jatkuvasti kehittämään Suomen valtion kotouttamisohjelmaa lisäämällä viranomaisten taitoja tunnistaa väkivaltaa ja kykyjä puuttua siihen. (Mäkisalo-Ropponen 2012, 24-25.)

6 Opinnäytetyön toteuttaminen

Seuraavissa kappaleissa keskitymme opinnäytetyömme toteuttamiseen. Esittelemme ensin tutkimusongelmamme ja tässä työssä käyttämämme tutkimusmenetelmän sekä aineistonkeruumenetelmät. Näiden jälkeen siirrymme kerätyn aineiston analyysiin ja tuloksiin.

6.1 Tutkimusongelma

Tutkimuskysymyksemme on, mitä erityistä tukea maahanmuuttajaäidit tarvitsevat kotoutumisen edistämiseksi? Maahanmuuttajaäitien kotoutumisen haasteet ovat suurimmaksi osaksi tiedossa, joten haluamme selvittää, mitä tukea äidit tarvitsevat mahdollisten esteiden ylittämiseksi. Mitä esteitä ja mahdollisuuksia kotoutumiselle on? Kun tiedämme syitä kotiin jäämisen taustalla, niin voimme selvittää tuen riittävyuden äitien omasta näkökulmasta. Haluamme

kuulla äitien omat mielipiteet heidän elämäntilanteistaan, elämäntilanteen toimivuudesta, linkittymisestä yhteiskuntaamme ja linkittymisen riittävydestä. Saavatko äidit riittävästi tietoa heille suunnatuista palveluista? Tarvitsevatko äidit lisää rohkeutta lähtemään pois kotoa ja miten he voivat saada sitä lisää? Voiko pelko, kielimuuri tai syrjäytyminen olla este äidin kotoutumiselle?

Tutkimusongelmaamme liittyy vahvasti maahanmuuttajanaisten erityispiirteet ja elämään liittyvät ongelmat Suomessa. Suomen kulttuuri ja yhteiskunta voivat olla hyvinkin erilaisia naisen lähtömaahan verrattuna. Nämä eroavaisuudet voivat aiheuttaa ongelmia perheen sisällä, kotona sekä kodin ulkopuolella. Tarkoituksenamme on selvittää näiden mahdollisten ongelmien seurauksia ja vaikutuksia äitien elämään. Tätä aihetta tutkiessa on myös hyvä ottaa huomioon meidän ja maahanmuuttajaäitien eriävät näkökulmat. Tällä tarkoitamme sitä, että meidän kulttuurimme näkökulma syrjäytymisestä ei välttämättä ole sama kuin naisen lähtökulttuurin näkökulma. Meidän näkökulmastamme syrjäytynyt äiti saattaa olla täysin tyytyväinen elämäntilanteeseensa, eikä kaipaa erityistä tukea siihen.

6.2 Laadullinen tutkimus ja tiedonkeruumenetelmät

Opinnäytetyömme on laadullinen tutkimus, jonka avulla pyrimme ymmärtämään tutkimaamme ilmiötä maahanmuuttajanaisten erityisen tuen tarpeesta kotoutumisessa. Laadullisessa eli kvalitatiivisessa tutkimuksessa tietoa tutkitaan ilman tilastollisia menetelmiä ja saatuja löydöksiä kuvataan sanoin ja lausein, eikä luvuin. Laadullinen tutkimus ei pyri yleistämään tietoa, vaan tavoitteena on tutkittavan asian tai ilmiön kuvaaminen, sen syvälinen ymmärtäminen ja tulkitseminen. Laadullisessa tutkimuksessa huomio kohdistetaan muutamaaan havaintoyksikköön, jolloin määrä ei ole tutkimuksen tärkein tekijä ja tulokset pätevät vain kohdetapauksissa. Aineiston suuruutta voi olla vaikea suunnitella etukäteen ja aineistoa kerätäänkin usein sykleissä niin kauan, kunnes tutkimusongelma ratkeaa. Laadulliselle tutkimukselle tyypillistä on myös tutkimuksen tapahtuminen luonnollisessa ympäristössä, tutkijan toimiminen aineiston kerääjänä ja tutkimusaineiston monimuotoisuus. Kerätty aineisto voi olla esimerkiksi tekstiä, haastatteluja tai kuvia. (Kananen 2014, 16-19.)

Laadullisen tutkimuksen tiedonkeruumenetelmämme oli teemahaastattelut. Haastattelut ovat yksi yleisimmistä aineistonkeruumenetelmistä laadullisen tutkimuksen yhteydessä, joten meille tuntui luonnolliselta lähteä keräämään aineistoa niiden avulla. Teemahaastatteluiden avulla pyritään ymmärtämään tutkittua ilmiötä ja saamaan kokonaisvaltainen käsitys siitä. Tutkittavaa ilmiötä pyritään avaamaan ennalta valittujen teemojen avulla, joista haastateltaja haluaa keskustella kohteensa kanssa. Teemat toimivat keskustelun punaisena lankana, mutta usein teemojen kysymykset synnyttävät uusia lisäkysymyksiä, jotka ovat myös sallittuja. Haastattelun teemat tulevat tutkittavan ilmiön ennakkokäsityksistä. (Kananen 2014, 70-72.)

Haastatteluiden ohella myös havainnointi on yksi yleisimmistä aineistonkeruumenetelmistä, jota me myös käytimme. Haastattelutilanteissa haastateltavan tuottama puhe ja kehonkieli voivat kertoa kahta eri asiaa, jolloin haastattelun tekijältä vaaditaan kykyä ”lukea rivien välistä”. Haastattelun puhetta tulee aina tulkita ja pohtia, mitä ilmaisujen taakse saattaa kätkeytyä. (Kananen 2017, 65-71.) Havainnointi oli meille tärkeä menetelmä, koska meillä ei ollut yhteistä äidinkieltä naisten kanssa. Tämän vuoksi meidän täytyi tuotetun puheen lisäksi tulkita äitien sanoja ja kehonkieltä tarkemmin, jotta keräämämme aineisto olisi luotettavampaa. Kun haastatteluja tehdään muulla kuin omalla äidinkielellä, niin väärinkäsitysten ja -ymmärrysten riski on suuri.

Pohdimme etukäteen haastattelumme teemat, joista halusimme keskustella äitien kanssa. Haastattelun teemat olivat haastateltavien käsitykset Suomesta, heidän arki ja sen haasteet ja kotoutuminen. Haastatteluteemat saimme tutkimamme ilmiön pohjalta, eli maahanmuuttajaäitien kotouttamisesta. Näihin teemoihin päädyimme tutkitun tiedon ja ennakkokäsitysten pohjalta, joiden uskoimme liittyvän äitien kotoutumisen erityiseen tukeen. Äitien käsitykset Suomesta ja suomalaisista voivat antaa meille tietoa äitien kotoutumisen motivaatiosta. Jos äiti kokee Suomen maana ja suomalaiset ihmiset epämiellyttäväksi, niin hänen motivaatio kotoutua tähän maahan voi olla heikko. Maahanmuuttajaäitien arki ja sen haasteet taas kertovat äitien tämänhetkisestä elämästä ja heidän kotoutumisprosessiaan mahdollistavista ja vaikeuttavista tekijöistä. Arki on suurin osa ihmisen elämää ja sen toimivuus vaikuttaa kokonaisvaltaisesti ihmisten hyvinvointiin. Äitien omat mielipiteet heidän kotoutumisestaan ja mahdollisista muutostoiveistaan antavat meille arvokasta tietoa heidän kotoutumisestaan ja kotouttamispalveluiden riittävydestä sekä toimivuudesta.

6.3 Aineistonkeruu ja purku

Haastattelut tehtiin Entressen kirjastossa ja haastateltavat olivat *Luetaan yhdessä* -ryhmän vapaaehtoisia osallistujia. Elo -hankkeen ja kirjaston välinen yhteyshenkilö kertoi meille tästä kieliryhmästä ja kertoi sen osallistujien vastaavan meidän etsimiämme kohderyhmää. Osallistujat olivat vain naisia, joista suurin osa olivat äitejä ja kotouttamisprosessissa. Kävimme esittäytymässä ryhmälle ja kerroimme opinnäytetyöstämme ja sen tarkoituksesta.

Aineistoa kerättiin kahtena eri päivänä Entressen kirjastolla. Haastattelutilanteet tapahtuivat kirjaston hiljaisessa ja syrjäisessä huoneessa, jossa ei ollut muita ihmisiä kuuloetäisyydellä. Haastateltavan tullessa paikalle esittäydyimme vielä uudelleen ja kerroimme, että haastattelu on täysin anonyymi. Haastateltaville kerroimme äänittävämme haastattelut, jotta voimme palata niihin myöhemmin. Kukaan haastateltavista ei kieltäytynyt äänittämisestä. Äänittäminen tapahtui matkapuhelimen avulla. Tietojen tallennukseen meillä oli myös käytössä

tietokone ja muistiinpanovälineet. Haastattelut kestivät 16 minuutista 42 minuuttiin. Haastattelut tehtiin pääosin englannin kielellä, ainoastaan yksi haastatteluista toteutettiin suomeksi. Haastattelimme yhteensä seitsemää maahanmuuttajaäitiä, joista viisi otimme mukaan tähän työhömmme. Haastattelujen karsimisesta ja siihen johtaneista syistä kerromme luvussa 8 Eettisyys ja luotettavuus.

Haastattelemamme äidit olivat iältään 24 - 52 -vuotiaita. He olivat kotoisin Venäjältä, Valko-Venäjältä ja Filippiineiltä. Yksi naisista oli syntynyt Valko-Venäjällä, mutta asunut vuosikymmeniä Virossa josta muuttanut Suomeen. Naiset olivat olleet Suomessa hyvin eri aikoja. Yksi haastateltavista naisista oli ollut Suomessa vain kolmen kuukauden ajan, kun taas pisimpään ollut nainen oli ollut maassa jo neljä vuotta. Maahanmuuttajataustansa lisäksi naisia yhdisti heikko suomen kielen taito, äitiys ja se, että he osallistuivat Entressen kirjaston tarjoamaan vapaaehtoiseen kielenopetukseen. Kaikki haastateltavat äidit olivat muuttaneet Suomeen avioliittojensa vuoksi, jonka aiemmin olemme tuoneet esille suureksi syyksi naisten maahanmuutolle.

Aineistoa lähdimme purkamaan teemoittelun avulla. Teemoittelussa oppinäytetyön tekijät tulkitsevat aineistoa sieltä löytyneiden teemojen avulla. Teemoittelu on yleinen laadullisen tutkimuksen aineistonpurun muoto ja se helpottaa analyysia, sillä teemoittelun avulla saman teeman vastaukset tulevat helpommin näkyviin. Vaarana kuitenkin on se, että haastatteluiden kokonaisuus häviää, kun tarkastellaan vain teemaryhmiä. (Hirsijärvi & Hurme 2008,141-142, 173). Teemoitteluun ryhdyttäessä kuuntelimme ensin huolella haastattelunauhoitteitamme läpi useaan otteeseen. Tämän jälkeen litteroimme haastattelut puhtaaksi tietokoneille. Sitten lähdimme etsimään litteroidusta aineistostamme toistuvia teemoja, jotka yhdistivät haastateltuja äitejä ja teemahaastattelujemme teemoja. Aineistossa toistuvat teemat numeroimme ja lopuksi keräsimme saman numeron saaneet teemat yhteen ryhmiksi. Numeroidut teemat ryhmiteltiin haastatteluteemojen alle niiden sopivuuden mukaan. Haastatteluteemojen alle löytyneiden teemaryhmien avulla pyrimme löytämään vastauksia tutkimuskysymykseemme.

6.4 Tulokset

Alla olevissa luvuissa käsittelemme haastatteluteemojen alle kertyneitä teemoja ja esille nousseita huomionarvoisia asioita. Luvut etenevät aiemmin mainitussa haastatteluteemojen mukaisessa järjestyksessä ja viimeiseksi jätimme äitien esille tuomat ja toivomat muutostoi-veet kotouttamispalveluihin ja kotoutumiseen ylipäätään. Lukujen otsikoihin laitoimme litte-roidusta aineistosta saadut lainaukset kuvaamaan sisältöä.

6.4.1 Suomi ja suomalaiset -” Finnish people are different kind of friendly”

Suomeen ja suomalaisiin liittyvä suurin asia, jonka kaikki haastateltavat toivat esille, oli suomalaisten hiljaisuus ja etäisyys. Kaikki naiset kuvailivat suomalaisia etäisiksi, hiljaisiksi ja yksityisyyttään suojeleviksi ihmisiksi. Tämä koettiin kuitenkin osittain hyväksi asiaksi. Kaksi naisista kuvailivat oman kotimaansa ihmisten, eli venäläisten ja filippiiniläisten, olevan hyvin puheliasta ja kyselevää kansaa sekä tuntemattomat ihmiset usein kyselevät hyvin henkilökohtaisiakin asioita. Tämän he kokivat epämiellyttäväksi. Muutkin naiset osasivat arvostaa suomalaisten tiettyä oman tilan kunnioittamista ja kertoivat siinä olevan hyvät ja huonot puolensa.

Hyvä puoli on juuri yksityisyyden kunnioittaminen, mutta huono puoli on se, että suomalaisiin on vaikea tutustua. Toinen Venäjältä kotoisin oleva nainen kertoi, kuinka toisilleen tuntemattomien venäläisten naisten kohdatessa, he alkavat heti keskustella ja vaikuttaisi siltä, että he olisivat tunteneet toisensa jo kauan. Hän myös koki oman kansansa kyselyt henkilökohtaisista asioista hyväksi, toisin kuin muut naiset. Kaikki naiset kertoivat, että heillä ei juurikaan ole suomalaisia ystäviä. Ystäväpiiri yleisesti koostui muista maahanmuuttajanisista ja kumppanin perheestä tai ystävästä. Syyksi tähän toistui se, että suomalaisia on vaikea saada ystäviksi ja ystävyysmuodostuminen vaatii paljon enemmän aikaa ja yhdessäoloa. Kaikki naiset kuitenkin toivoivat, että heillä voisi olla suomalaisia ystäviä, joiden kanssa voisi harjoitella etenkin kielen puhumista.

Vaikka naisten kertomusten mukaan suomalaisista voisi saada aika perinteisen ”juron” mielikuvan, niin kaikki naiset kuitenkin kertoivat suomalaisten olevan ystävällisiä. Kolme äideistä etenkin kuvailivat saaneensa usein apua suomalaisilta ja kohtaamiset heidän kanssaan ovat olleet hyviä ja ystävällisiä. Ystävyysuhteita ei kuitenkaan ole muodostunut. Vaikka kohtaamisia aina varjosti kielimuuri, niin silti suomalaisten avuliaisuus nousi esiin.

Itse Suomesta haastateltavat eivät osanneet kauheasti kertoa. Kaksi äitiä kertoi kuitenkin kokevansa Suomen turvalliseksi maaksi ja Suomen valtioon sekä viranomaisiin voi luottaa heidän mielestään. He kuvailivat Suomen palvelujärjestelmää kokonaisuudessaan toimivaksi, jota se ei ole välttämättä ollut heidän kotimaassaan. Venäjältä kotoisin oleva äiti kertoi, että niinkin yksinkertainen asia, kuin hammaslääkäriin pääsy, on täällä paljon helpompaa kuin Venäjällä.

6.4.2 Arki ja sen haasteet -” The most challenge for me is Finnish language”

Haastatelluilla naisilla oli melko erilaisia taustoja ja heidän tämänhetkiset elämäntilanteet vaihtelivat. Kaksi äideistä suoritti haastattelun aikaan työharjoittelua kirjastolla, johon he olivat päässeet kotoutumiskoulutuksen kautta. Lähtömaissa suoritettujen koulutusten tasot

vaihtelivat. Alin koulutustaso oli peruskoulu ja korkein yliopistotason tutkinto. Kukaan äideistä ei ollut opiskellut Suomessa ammattiin johtavassa koulutuksessa, eivätkä he olleet päässeet työskentelemään koulutuksiaan vastaavissa ammateissa Suomessa.

Kaksi äideistä ilmaisivat sanallisesti huolensa tulevaisuuden työllistymisestä, koska he kokivat kielitaitonsa olevan vielä liian heikolla tasolla, vaikka toinen heistä pystyi tekemään haastattelun suomeksi. Maahanmuuttajanaisten heikko työllisyys olikin asia, jota osasimme odottaa ja sitä käsitelimmekin teoreettisessa viitekehysessämme. Muidenkin äitien haastatteluista oli aistittavissa pientä turhautumista työllisyyden osalta. He ymmärsivät, etteivät voi heti päästä töihin kielellisten ongelmien takia, mutta he halusivat kuitenkin harjoittaa omaa ammattiaan.

Kaikki naiset kuvailivat arkeaan sujuvaksi, mutta kielimuuri oli suuri ongelma arkisessa elämässä. Naiset olivat hyvin motivoituneita oppimaan suomen kieltä, jonka vuoksi he olivat tässä vapaaehtoisessa kieliryhmässä. Kuitenkin melkein kaikki haastattelut suoritettiin englannin kielellä, koska naiset eivät osanneet suomen kieltä riittävästi. Naiset kertoivat, että heikko kielitaito estää heitä luomasta syvempiä yhteyksiä muihin suomalaisiin tai hakemasta työpaikkoja. Viranomaisten kanssa asiointi koettiin haasteelliseksi ja usein tässä tukeuduttiin puolison apuun ja tämän mahdolliseen parempaa kielitaitoon. Esimerkiksi yksi äideistä oli ollut Suomessa vasta lyhyen aikaa, joten hän joutui turvautumaan puolisoonsa niissä asioissa, joissa tarvittiin suomen kieltä. Kaikki naiset kuitenkin osasivat englantia hyvin, jolla he kokivat pärjäävänsä melko hyvin kodin ulkopuolella, mutta viralliset asiat tulisi hoitaa suomeksi.

Haastatteluiden aluksi kartoitimme kyselemällä ja suomea puhumalla naisten suomen kielen taitoja ja heidän kielitaidot olivat hyvin eri tasoilla. Äitien Suomessa asuttu aika ei välttämättä kerro heidän kielitaidostaan. Vaikka äiti olisi ollut pitkään Suomessa, niin se ei tarkoita sitä, että hänellä olisi hyvä suomen kielen taito. Esimerkiksi yksi haastatelluista äideistä oli ollut Suomessa vasta alle vuoden, mutta hän puhui kieltä paremmin kuin jo neljä vuotta Suomessa asunut äiti. Tästä huomataan, että naisten kielitaito kulkee jokaisen yksilöllistä tahtia, kuten kotoutumisprosessit.

Haastattelujen aikaan kaksi äideistä olivat kotona hoitamassa lapsiaan, jotka eivät olleet vielä päiväkodissa. Kotona olevat lapset olivat alle 2 -vuotiaita ja lapset usein kulkivat äitien mukana esimerkiksi juuri kirjaston kieliryhmässä. Toinen kotona olevista äideistä kertoi olevansa mielellään kotona hoitamassa lastaan, koska hän vielä odotti oleskelulupapäätöstä. Toinen kotona olevista äideistä kertoi lapsensa syntyneen Suomessa ja hän oli sairastunut synnytyksen jälkeiseen masennukseen. Ensimmäinen vuosi lapsen kanssa oli ollut hyvin vaikea ja silloin kotoutuminen ei ollut hänelle ensisijainen tavoite, vaan tavoitteena oli parantuminen. Äiti kertoi saaneensa hyvin paljon tukea eri sosiaali- ja terveydenhuollon tahoilta, joiden

avulla hän pääsi takaisin jaloilleen. Hän kertoi olevansa todella kiitollinen suomalaisesta palvelujärjestelmästä ja saamastaan avusta. Haastattelun tekoaikaan hän kertoi voivansa paremmin.

Yksi äideistä odotti uuden kielikurssin alkamista kotona, mutta hänen lapsensa olivat jo päiväkodissa. Hän kuitenkin kertoi, että tullessaan Suomeen hän oli pitkään kotona yksin lasten kanssa. Tätä aikaa hän kuvaili hyvin raskaaksi. Hän ei tiennyt mistä olisi saanut apua arkeen, eikä hän tällöin pystynyt osallistumaan mihinkään kotouttavaan toimintaan. Naisen mukaan tilanne kuitenkin parani sitten, kun lapset pääsivät päiväkotiin ja hän pääsi paremmin liikkumaan kotoa pois.

Ongelmia kohdatessaan kaikki naiset kertoivat hakevansa apua ja tietoa ystäviltään, puolisoiltaan tai internetistä, mutta ei koskaan viranomaisilta. Venäjältä kotoisin olevat äidit kertoivat, että heidän kotimaassaan sosiaalihuoltojärjestelmä ei ollut luotettava, joten avun hakeminen sosiaalihuollosta kuulostaa Suomessa myös etäiseltä. Kaikki naiset luottivat enemmän ystäviinsä ja puolisoihinsa avun ja tuen saamisessa.

6.4.3 Kotoutuminen - ”Minä tarvitsen vain kielen nyttien ja sitten on kaikki kunnossa”

Kysyimme kaikilta haastatelluilta heidän omat mielipiteensä kotoutumisestaan ja sen edistymisestä. Kaikki vastasivat kotoutumisen olevan vielä vaiheessa ja yleinen mielipide oli, että heidän tulisi oppia suomen kieltä paremmin kotoutuakseen. Etenkin edellisessä kappaleessa mainitut naiset kokivat haasteita kotoutumisessaan siinä mainituista syistä. Lasten ollessa pieniä, äidit eivät kokeneet pääsevänsä aloittamaan omaa kotoutumisprosessiaan. Edellisessä kappaleessa mainittu uutta kielikurssia odottava äiti kertoi kotoutumisen lähdettyä käyntiin vasta lasten mennessä päiväkotiin ja hänen päästessään kielikursseille. Hän kertoi kotoutumisen olevan vielä kesken.

Synnytyksen jälkeisestä masennuksesta kärsinyt äiti kertoi kotoutumisprosessin päässeensä alulle kunnolla vasta noin vuoden päästä lapsen syntymästä, koska silloin hänellä oli voimavaroja toimia oman kotoutumisensa edistämiseksi. Toinen kotona olevista äideistä puolestaan kertoi olleensa Suomessa vasta vähän aikaa, joten hän ei vielä osannut kunnolla pohtia kotoutumistaan, mutta kertoi asian varmasti muuttuvan saatuaan oleskelulupapäätöksen ja päästessään kielikursseille. Muut äidit kertoivat sopeutuneensa melko hyvin osaksi suomalaista yhteiskuntaa, mutta kokivat heikon kielitaidon haittaavan sopeutumisprosessia.

Heikosta kielitaidosta kertoo myös se, että neljä viidestä haastattelusta tehtiin englannin kielellä. Kaikki naiset kyllä puhuivat suomea jonkin verran, mutta arastelivat sen käyttöä. Kielimuurissa saattaa olla kyse myös rohkeudesta. Uuden kielen käyttäminen vaatii aina rohkeutta ja kykyä heittäytyä tilanteeseen, eikä silloin pidä pelätä virheitä. Lyhyiden suomen kielisten

keskustelujen perusteella lähes kaikki naiset pystyivät keskustelemaan vähintään lyhyitä ja yksinkertaisia keskusteluja suomen kielellä. Pyrimme rohkaisemaan naisia käyttämään kieltä ja annoimme heille positiivista palautetta heidän suomen kielen taidostaan.

Kuten aiemmin on mainittu, niin kotoutuminen on yksilöllinen prosessi, joka etenee ja kestää eri tavoin eri ihmisillä. Tämä yksilöllisyys nousi esiin myös meidän haastattelujen myötä. Naisia verrattaessa huomasimme, että Suomessa lyhyemmän aikaa ollut äiti osasi paremmin suomea ja oli päässyt työharjoitteluun, kun taas pidemmän aikaa täällä ollut äiti odotti työttömänä uuden kielikurssin alkamista ja hänellä oli heikompi kielitaito. Mistä tämä ero voisi johtua? Työharjoitteluun päässyt äiti kertoi lapsensa päässeen päivähoitoon melko nopeasti heidän tultua Suomeen. Työttömänä oleva äiti taas oli hoitanut lapsiaan kotona parin vuoden ajan Suomeen tultuaan.

Kaikki naiset olivat käyneet jo alkukartoitushaastattelussa. Neljä viidestä olivat aloittaneet kotoutumisprosessin TE-toimiston kautta, johon heidät oli ilmoitettu työttömiksi työnhakijoiksi. TE-toimiston kautta he olivat päässeet kielikursseille, ja sen lisäksi he osallistuivat vapaaehtoisesti kirjaston tarjoamaan opetukseen. Yksi naisista oli itsenäisesti hakenut tietoa kielen opiskelun mahdollisuuksista ja siten hän oli löytänyt kirjaston *Luetaan yhdessä* -ryhmän. Koska kaikki naiset olivat saapuneet Suomeen avioliittojen vuoksi, niin heille ei tarjota yhtä tiivistä kotouttamisen tukea, mitä esimerkiksi kiintiöpakolainen voisi saada. Naisilta kysyttiin haastattelussa heidän kotoutumisprosessistaan, mutta naiset eivät niitä tarkkaan osanneet kuvailla.

Tärkeä osa kotoutumista on myös läheisten antama ja muualta saatava tuki prosessiin. Kaikki naiset kertoivat saavansa puolisoltaan tukea kotoutumiseen ja esimerkiksi yksi naisista kertoi harjoittelevansa kieltä puolisonsa kanssa aktiivisesti kotona. Naiset, joilla oli suomalaiset puoliset, kertoivat heidän puolisoitten perheiden myös tukevan kotoutumistaan ja perheiden suhtautuvan positiivisesti heihin.

6.4.4 Muutostoiveet -” Native speakers speak this stadin slangi”

Äideiltä kysyimme myös heidän toivomiaan muutoksia kotoutumisprosessiin tai sen etenemiseen. Kaikki äidit olivat melko tyytyväisiä tilanteisiinsa, eivätkä osanneet suuria muutostoiveita meille esittää. Naisten, etenkin masennuksesta kärsineen äidin, puheista heijastui kiittollisuus Suomea ja meidän sosiaalipalvelujärjestelmää kohtaan. Yksi naisista kuitenkin toi esille ehdotuksen ja toivomuksen, että maahanmuuttajille suunnatuille kielikursseille saataisiin enemmän kantaväestön henkilöitä keskustelemaan opiskelijoiden kanssa. Hän ilmaisi, että kun kaksi maahanmuuttajaa puhuvat toisilleen suomeksi, niin molemmat tekevät varmasti paljon virheitä, mutta kumpikaan ei osaa korjata toisen virheitä. Kun maahanmuuttaja taas puhuu kantaväestön henkilölle, niin tämä henkilö osaa korjata maahanmuuttajan virheet

ja silloin oppimiskokemus paranee. Hän myös toi esille sen, että kielikursseilla ei opita puhekieltä. Äiti koki ongelmalliseksi sen, että kirjakielen opiskelu on täysin erilaista ja sen hallitseminen ei välttämättä tarkoita sitä, että maahanmuuttaja kykenisi keskustelemaan luontevasti kantaväestön kanssa. Hänen mukaan tässäkin olisi apuna kantaväestöön kuuluvan kanssa keskustelu kursseilla.

Muutenkin naisten esille tuomat huolet ja pienet toiveet liittyivät kielen opiskeluun. Kaikki naiset toivat esille sen, että he haluaisivat enemmän ohjattua kielen opetusta ja nopeammin kursseille sisään. Etenkin lyhyen aikaa Suomessa ollut äiti oli hyvin innokas opiskelemaan suomea, mutta hän ei ollut päässyt TE-toimiston tarjoamille kursseille. Muutama kuukausi uudessa maassa voi olla pitkä aika maahanmuuttajalle vain oleskella kotona, kun sen ajan voisi käyttää opiskeluun. Tämä äiti oli onneksi hyvin omatoiminen ja hän oli löytänyt kirjaston tarjoaman *Luetaan yhdessä* -ryhmän, johon pystyi ottamaan lapsen mukaan. On kuitenkin hyvä miettiä, että onko lapsen mukaan tuominen kurssille äidin opiskelua auttava vai hankaloittava asia. Kun äiti pystyy ottamaan lapsensa mukaan kodin ulkopuolelle, niin äiti pystyy luonnollisesti osallistumaan paremmin eri toimintaan. Toisaalta lapsen mukanaolo kurssilla voi toimia äidille häiritsevänä tekijänä, kun äidin täytyy jakaa huomionsa opetukseen ja osittain myös lapsellensa, jolloin hän ei pysty sataprosenttisesti seuraamaan kurssin opetusta.

7 Johtopäätökset

Opinnäytetyömme tavoitteena oli vastata tutkimuskysymykseemme tekemiemme haastatteluiden avulla ja tuoda maahanmuuttajaäitien omia näkemyksiä esille liittyen heidän kotoutumiseensa ja sen haasteisiin. Tässä tavoitteessa omasta mielestämme onnistuimme. Haastatellut äidit toivat esille huomionarvoisia asioita käsittelemistämme teemoista, joiden avulla voimme luoda kokonaiskuvan heidän tilanteistaan.

Naisten esille tuoma suurin haaste kotoutumisessa oli suomen kielen taito ja sen opetuksen riittämättömyys. Maahanmuuttajaäidit tarvitsevat intensiivisempää kielenopetusta varsinkin kotoutumisen alkuvaiheessa, jos äidillä on pieniä lapsia. Rasilaisen (2016, 59) mukaan kielikoulutukseen pääsyn helpottaminen mahdollistaa maahanmuuttajien yhdenvertaisuuden. Kun kaikilla maahanmuuttajilla on samat lähtökohdat osallistua kotouttamispalveluihin elämäntilanteeseen katsomatta, niin myös maahanmuuttajaäidit ovat tasa-arvoisemmassa asemassa. Kielitaitoiset ja työllistyneet maahanmuuttajat ovat tärkeä resurssi Suomelle. Mitä kauemmin äiti on Suomeen muuttaessaan kotona lasten kanssa, sitä suuremmaksi kynnys osallistu kotouttamistoimintaan kasvaa.

Näille tarpeille meidän yhteiskuntamme, vapaaehtoistoiminta, Elo-hanke ja kirjastot voivat vastata. Yhteiskuntamme voisi yhä enemmän järjestää kielen opetusta suunnattuna erityisesti

maahanmuuttajaäideille ja -naisille, johon myös lapset ovat tervetulleita äitiensä kanssa. Ideaalissa tilanteessa näiden kurssien aikaan esimerkiksi vapaaehtoiset järjestäisivät lasten hoidon kurssin ajaksi, jotta äiti voisi keskittyä kokonaan opetukseen. Kurssien laaja mainostaminen esimerkiksi monikielisellä ilmaisjakelulla ja esitteillä tai ns. ”puskaradion” kautta ja painotus lasten tuomisen sallimisessa voisi saada myös kotona olevat äidit liikkeelle. Kielimuuria itsessään ei ole mahdollista poistaa, mutta kielen opiskelua voidaan tukea ja kehittää. Suurissa kaupungeissa onkin tultu jo vastaan kotona olevia maahanmuuttajaäitejä järjestämällä kielikursseja, kielikahviloita ja *Luetaan yhdessä* -ryhmiä, joihin on mahdollista osallistua pienen lapsen kanssa. Tieto siitä, että kieltä on mahdollista opiskella lapsen ehdoilla kannustaa äitejä oppimaan ja osallistumaan kotoutumista edistäviin toimenpiteisiin.

Ehdotus kantaväestön enemmästä osallistumisesta kielen opetukseen on myös hyvä varteenotettava idea. Meillä Laurea-ammattikorkeakoulussa on esimerkiksi mahdollisuus tandemopiskeluun vaihto-oppilaan kanssa, jolloin korkeakoulun opiskelija sitoutuu auttamaan vaihto-opiskelijaa esimerkiksi suomen kielen ja suomalaisuuteen sopeutumisen kanssa sekä yleensä yhdessä keksitään jotain mukavaa tekemistä. Vuonna 2011 Mannerheimin lastensuojeluliiton Uudenmaan piiri aloitti Ystäväksi maahanmuuttajaäidille -toiminnan, jonka tarkoituksena on kouluttaa vapaaehtoisia kantaväestön naisia ystävätoimintaan maahanmuuttajaäideille. Tätä toimintaa on myös Espoossa, jossa haastattelut suoritettiin. MLL:llä on myös tarjolla perhekummi-toimintaa maahanmuuttajaäideille tai -perheille. (Ystäväksi maahanmuuttajaäidille 2017.) Näiden kaltaiset toiminnat olisivat täydellisiä maahanmuuttajaäideille ja voisi kuvitella, että samankaltaisen toiminnan tuottaminen esimerkiksi vapaaehtoistoimin tai hankkeiden kautta olisi mahdollista. Matalankynnyksen tukihenkilö- ja ystävätoiminta maahanmuuttajaäidille voisivat olla toteutettavissa esimerkiksi myös opiskelijoiden avulla, jos se olisi sidottuna johonkin kurssiin.

Kuten aiemmin mainitsimme, niin maahanmuuttajaäidit jäävät usein kotiin kotoutumisen alkuvaiheessa perhesyistä. Tällöin muu perhe etenee kotoutumisprosessissa, kun äidin integroituminen yhteiskuntaan hidastuu. Muun perheen kielitaito kehittyy kotoutumissuunnitelman mukaisesti. Tämän seurauksia on nähtävissä myöhemmin kotoutumisprosessissa, kun äidit tukeutuvat arjen haasteissa lapsien kielelliseen osaamiseen. Alitolppa-Niitamo ja Leinonen (2013, 101) tuovat esille sen, että useissa maahanmuuttajaperheissä lapset tukevat ja auttavat vanhempiaan arjen haasteissa yhä enemmän määrin. Lapsen rooli muuttuu perheessä, kun lapsi omaksuu uuden kielen vanhempia nopeammin. Roolin muuttamisessa on kuitenkin riskinsä, koska lapsen varassa oleva aikuinen menettää osan vanhemman auktoriteetista. Samassa julkaisussa (159) tuodaan esille se, että vanhemmuuden tukeminen on näissä perheen muutostilanteissa tärkeää ja matalan kynnyksen tukipalveluiden kehittäminen auttaisi monia maahanmuuttajaperheitä selviytymään arjen haasteista.

Haastattelemamme äidit eivät vaikuttaneet syrjäytyneiltä meidän näkökulmastamme, mutta heidän kertoman mukaan heidän elämässään oli nähtävissä selkeitä haasteita, jotka haittaavat kotoutumista. Äidit osasivat englantia, joka luo edellytyksiä toimia itsenäisemmin uudessa yhteiskunnassa. Englannin kielen taitoisten maahanmuuttajaäitien on varmasti helpompi irtaantua kotoa, kun taas äidit joilla ei ole englannin kielen osaamista.

8 Luotettavuus ja eettisyys

Opinnäytetyön varhaisessa kirjoitusvaiheessa huomasimme, että maahanmuuttajaäideistä tai -naisista tutkimustietoa ei juurikaan ole saatavilla suomenkielellä ja vieraskieliset tutkimukset olivat alueellisesti sidottuja. Tämän vuoksi suurin osa käyttämistämme lähteistä on sähköisessä muodossa, sillä painettua ajankohtaista tietoa oli vaikea löytää. Suomi on kokenut suuria muutoksia maahanmuuttajien ja pakolaisten vastaanottamisessa viimeisen kolmen vuoden aikana, jonka vuoksi on jouduttu linjaamaan paljon uusia rakenteita, eikä ajankohtaista tietoa ole vielä kovin paljoa saatavilla. Uskomme maahanmuuttajaäitien syrjäytymisen kotoutumisprosessin aikana olevan suuri haaste sosiaalihuollossa nyt ja tulevaisuudessa laajenemissa määrin. Maahanmuuttajaäitien syrjäytyminen tapahtuu hyvinkin piilossa, jonka vuoksi sitä on myös vaikea tutkia. Koiemme kuitenkin maahanmuuttajaäitien haasteet tärkeäksi aiheeksi, jota halusimme tutkia.

Aiemmin tässä työssä kerroimme haastatelleemme seitsemää maahanmuuttajanaista, joista viisi otimme tähän työhön mukaan. Kaksi haastatteluista jouduimme karsimaan pois, koska nämä naiset eivät kuuluneet kohderyhmäämme. Kohderyhmämme tarkennuksena oli maahanmuuttajaäidit ja nämä kaksi naista eivät olleet äitejä. Näiden haastattelujen alussa kävi ilmeisesti väärinymmärrys ja meille selvisi vasta haastatteluiden ollessa käynnissä, että näillä naisilla ei ollutkaan lapsia. Teimme haastattelut kuitenkin loppuun ja teimme myöhemmin päätöksen niiden poisjättämisestä. Perustelu tälle päätökselle on se, että halusimme säilyttää alkuperäisen kohderyhmärajauksemme, jotta opinnäytetyö säilyttäisi alkuperäisen tarkoituksensa ja kohderyhmä pysyisi yhtenäisenä sekä selkeänä.

Mielestämme saimme kuitenkin näistä viidestä haastattelusta riittävästi luotettavaa aineistoa opinnäytetyön tekemiseen. Pystyimme näiden haastatteluiden avulla tarkastelemaan maahanmuuttajaäitien erityistarpeita kotoutumisessa ja tuomaan heidän näkökulmansa esille tavoitteidemme mukaisesti.

Teimme tutkimuseettisen valinnan eli halusimme säilyttää haastateltujen äitien anonymiteetin. Tässä työssä emme kerro äitien identiteettejä paljastavia tietoja. Noudatimme myös sosiaalialan eettisiä ohjeita eli noudatimme vaitiolovelvollisuutta ja lähestyimme haastateltavia äitejä kulttuurisensitiivisesti. Teimme haastattelukysymykset kunnioittaen ja huomioiden haastateltavien eri etniset taustat. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että emme tehneet

haastattelukysymyksiä stereotyyppien tai olettamusten pohjalta. Lähdimme haastatteluihin ennakkoluulottomasti ja avoimesti.

Lähteet

Painetut lähteet:

Alitolppa-Niitamo, A. Fågel, S & Säävälä, M. 2013. Olemme muuttaneet ja kotoudumme. Helsinki: Väestöliitto.

Das Dasgupta, S. 1998 Women's realities: Defining violence against women by immigration, race and class. Teoksessa Kennedy Bergen, R (toim.) Issues in Inmate Violence. Thousand Oaks: Sage, 56 - 69.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä: Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kananoja, A., Lähteinen, M. & Marjamäki, P. 2017. Sosiaalityön käsikirja. 4. uudistettu painos. Tallinna: Printon.

Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386.

Martikainen, T. & Tiilikainen, M. 2007. Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja, D 46/2007. Helsinki: Väestöliitto.

Mäkisalo-Ropponen, M. 2012. Tavoitteena kotouttaminen - Valtion kotouttamisohjelman 2012 - 2015 painopistealueita. Teoksessa Hiltunen, S. (toim.) Maahanmuuttajan matka suomalaiseen yhteiskuntaan. Joensuu: Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu. 20 - 29.

Rasilainen, L. 2016. Kotoutuminen kuntoon! Ehdotuksia kotoutumista tukevan koulutuksen parantamiseksi. Lahti: Vihreä sivistysliitto ry.

Sähköiset lähteet:

Keskeiset käsitteet. 2017. Kotouttaminen. Viitattu 8.12.2017. <http://kotouttaminen.fi/keskeiset-kasitteet>

Maahanmuuttajat. 2017. Väestöliitto. Viitattu 19.10.2017. http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja/maahanmuuttajat/

Maahanmuuttajat ja monikulttuurisuus. 2016. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 28.10.2017. <https://www.thl.fi/fi/web/maahanmuuttajat-ja-monikulttuurisuus/vaestoryhmat/kasitteet>

Maahanmuuttajat väestössä. 2017. Tilastokeskus. Viitattu 13.1.2018. <https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa.html>

Maahanmuuttajien määrä. 2014. Väestöliitto. Viitattu 7.12.2017. http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja/maahanmuuttajat/maahanmuuttajien-maara/

Pienituloisuuden, köyhyyden ja syrjäytymisen mittareista. 2011. Tilastokeskus. Viitattu 22.11.2017. http://www.stat.fi/til/tjt/2009/02/tjt_2009_02_2011-01-26_kat_005_fi.html

Ritoranta, L. 2013. Tulkin avulla käytävä keskustelu maahanmuuttajaperheiden kanssa päivähoidossa ”Kaksi sanaa ymmärrän, yhtä en ymmärrä”. Mikkelin ammattikorkeakoulu. Viitattu 9.12.2017. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/55353/Ritoranta_Lea.pdf?sequence=1

Sipilä, A. 2010. Maahanmuuttajanaisia uhkaa syrjäytyminen ja köyhyys. Helsingin Sanomat. Viitattu 3.9.2017. <http://www.hs.fi/kotimaa/art-2000004715095.html>

Syrjäytyminen. 2016. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 6.6.2017. <https://www.thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/hyvinvointi/hyvinvointi-ja-terveys-erot/syrjaytyminen>

Tilastokeskus. 2017. Tilastokeskuksen PX-Web-tietokannat. Viitattu 23.8.2017. http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/Stat-Fin_vrm_kans/030_kans_tau_103.px/table/tableViewLayout1/?rxid=4f50dc72-1c86-49ee-9f9d-36ee440ac794

Yle uutiset. 10.8.2009. Maahanmuuttajanaiset ovat vaarassa syrjäytyä. Viitattu 3.9.2017. <https://yle.fi/uutiset/3-5860257>

Ystäväksi maahanmuuttajaäidille. 2017. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Viitattu 5.12.2017. <http://uudenmaanpiiri.mll.fi/toiminta/ystavaksi-maahanmuuttajaaidille/>

Julkaisemattomat lähteet:

Elämyksillä osaksi yhteiskuntaa. 2017. Dia esitys Elo-hankeen suljetulta sivulta. Viitattu 20.5.2017.

Minttu Rätty. Elo - Elämyksillä osaksi yhteiskuntaa. 10.1.2017. Opinnäytetyötori. Hyvinkää.

Liitteet

Liite 1: Teemahaastattelun runko.....	32
Liite 2 Interview themes.....	33

Liite 1: Teemahaastattelun runko

Laurea-Ammattikorkeakoulu
Opinnäytetyö
Milla Chinnigadoo & Ada Korkalainen
Teemahaastattelun runko 30.9.2017

1. Taustatiedot ja koulutus
 - Ikä? Kuinka kauan olet asunut Suomessa? Kotimaa? Perhe, lapset ja puoliso?
 - Suomen kielen taito? Äidin oma arvio.
 - Luku- ja kirjoitustaito? Koulutus kotimaassa ja/tai Suomessa?

2. Mielipiteet Suomesta ja suomalaisesta kulttuurista
 - Mitä miltä olet Suomesta ja suomalaisista?
 - Eroako kotimaasi kulttuuri suomalaisesta?
 - Koetko mahdolliset erot positiivisena vai negatiivisena asiana?

3. Arkielämä
 - Tavallinen arkipäivä? Selviytyminen arkiasioissa?
 - Onko harrastuksia, vapaa-ajan tekemisiä?
 - Onko Suomalaisia tai maahanmuuttaja ystäviä?

4. Elämän haasteet
 - Tuen ja palveluiden tarve? Mitä palveluita käytät jo nyt?
 - Koetko tarvitsevasi apua jossain? Koetko asioinnin haasteelliseksi? Miksi?
 - Tukiverkko?
 - Kieliongelmat?

5. Kotoutuminen
 - Koetko olevasi kiinnittynyt suomalaiseen yhteiskuntaan? Kyllä/ei, miksi?
 - Voisiko tilannettasi jotenkin parantaa? Miten?
 - Onko sinulle tarjottu tarpeeksi palveluita mielestäsi? Jos ei, mitä kaipaisit enemmän?
 - Tukeeko perheesi kotoutumistasi?
 - Onko jotain mitä haluaisit muuttaa kotouttamisprosessissa? Mitä?

Liite 2 Interview themes

Laurea University of applied sciences
Bachelor's thesis
Milla Chinnigadoo & Ada Korkalainen
Interview themes 30.9.2017

1. Basic background and education
 - Age? How long have you lived in Finland? Home country? Family, children, spouse?
 - Ability speak Finnish? Mothers' own estimate.
 - Ability to read and write? Education in home country and/or in Finland?

1. Opinions about Finland and Finnish people
 - What do you think about Finland and Finnish people?
 - Does your home country's culture differ from Finnish culture?
 - Are the possible differences a positive or a negative thing?

2. Everyday life
 - Normal weekday? Coping with everyday life?
 - Any hobbies, what do you do with your free time?
 - Do you have Finnish or immigrant friends?

3. Life's challenges
 - Need for support and social services? What services do you use?
 - Do you need help with something? Is running errands difficult? Why?
 - Support network?
 - Language problems?

4. Integration
 - Do you feel connected to the Finnish society? Yes/no, why?
 - Can your situation be improved? How?
 - Have you been offered services enough in your opinion? If no, what would you like to improve?
 - Does your family support your integration?
 - Is there something you'd like to change in the social integration programme in Finland? What?